

formations in the field of economics (labor, employment, consumption) and public space (media, entertainments, discipline) predetermine value changes that define social and moral life of the epoch. These are: freedom from different Modernity-generated restrictions and commitments, opportunity to escape responsibility, and distance from those who were traditionally comprehended as a neighbor. After, contemporary orientation of an individual on happiness is considered as well as the moral qualities necessary for human interactions. The contemporary direction of an individual on happiness is assigned by a hedonistic lifestyle and factor of luck with the emphasizing of contingency of the "hit of jackpot" and the directive on success with brightly expressed elements in the use of chance. Also, transformations of the quality of interactions in the process of concretization of abstract others as neighbors and distant are examined. In liquid modernity others, neighbors and distant, are defined not spatially, but axiologically. At the interpersonal level, where neighbors act, the Other manifests oneself through humanity and activates the virtue of responsibility. At the social level, others are distant people and their interaction is correlated with activation of the virtue of trust. The logic in this research derives the analysis of value grounds of interactions of distant people. Then, the general outline is specified in the defining of moral interactions of distant people in global information networks as a symbol of liquid modernity. Today, the basic moral virtues are qualities unknown till the mid of the 20th century (responsibility) or latent for spiritual space of the Western individual till the end of the previous century (trust). These qualities are necessary for interactions of neighbors and distant in the conditions of liquid modernity alongside the virtues of active life, sacrifice, mercy in interpersonal interactions beyond the daily bustle as well as honesty, trustworthy are actual for social interactions.

Key words: liquid modernity, morality, virtue, happiness, luck, success, neighbor, distant, H. Arendt, Z. Bauman.

УДК: 1(091)(477)

В. В. Співак, канд. філос. наук, доц.
Академія Державної пенітенціарної служби,
вул. Гонча, 34, м. Чернігів, 14000, Україна
hortussapientia@gmail.com

СПАДЩИНА АНТОНІЯ РАДИВИЛОВСЬКОГО: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття присвячена огляду стану та перспектив дослідження проповідницької спадщини Антонія Радивиловського. Показано, що на сьогодні вітчизняна наука має досить значний досвід дослідження проповідей Антонія Радивиловського. Це праці літературознавців і мовознавців (С. Азовцевої, І. Ісиченка, В. Крекотня, М. Марковського, О. Ніку), істориків (Дж. Броджі Беркофф, М. Грації Бартоліні, М. Костомарова), філософів (Л. Дюгелі). Однак більшість його проповідей досі залишаються поза увагою науковців. Встановлено, що дослідження текстів Антонія Радивиловського здебільшого носять фрагментарний характер та стосуються літературних якостей творчості проповідника. Натомість філософська складова його текстів є малодослідженою та потребує детальної уваги як найбільш перспективний напрямок вивчення текстів Антонія Радивиловського.

Ключові слова: історія філософії, українська філософія, бароко, проповідь, стан дослідження.

Постановка проблеми. Серед широкого кола проблем, що стосуються дослідження історії вітчизняної філософської культури, чільне місце займає вивчення філософської думки епохи бароко. Адже саме в цю епоху закладалися основи вітчизняної модерної культури та професійного філософствування. Однак в цю епоху філософія ще не була сепарована від інших форм світогляду й духовного освоєння дійсності. Зокрема, вона була тісно пов'язана з релігійною думкою, що відображалася на сторінках церковних трактатів та проповідей.

Одним з визначних українських проповідників XVII ст. є Антоній Радивиловський, творчість якого має досить вагоме філософське наповнення. Дослідження спадщини проповідника розпочалося ще в позаминулому столітті. Однак філософська складова його текстів й досі залишається білою плямою вітчизняної науки та потребує детальної уваги. Такі дослідження мають базуватися на накопиченому попередніми розвідками досвіді. В свою чергу, цей досвід потребує осмислення й систематизації, яким ми плануємо присвятити дану статтю.

Аналіз досліджень і публікацій. Донедавна доробок проповідника досліджувався здебільшого в лоні літературознавчих студій. Це, зокрема, дві фундаментальні праці: розвідка М. Марковського та дослідження В. Крекотня, а також ряд поодиноких звернень до спадщини проповідника.

Досить ґрунтовний огляд історико-літературних досліджень спадщини Антонія Радивиловського зроблений С. Азовцевою [2], яка розділила історіографію літературознавчих досліджень даної проблеми на три періоди: наукові праці другої половини XIX століття; наукові праці другої половини XX століття; наукові праці початку XXI століття [2, с. 144].

Перший період характеризується напрацюваннями даних з біографії проповідника (В. Асоченський, Філарет) та зверненням до їх історичного аспекту (М. Костомаров). З 80-х рр. XIX ст. увагу науковців привертають художні особливості проповідей Радивиловського (М. Марковський, І. Франко).

Наступні наукові розвідки, присвячені Антонію Радивиловському, припадають на другу пол. XX ст. (М. Грицай, В. Микитась, Ф. Шолом, О. Білецький). Найвизначнішою працею цього періоду є праця В. Крекотня "Оповідання Антонія Радивиловського" [14]. Третій період в огляді С. Азовцевої представлений працями С. Єфремова, В. Шевчука та Д. Чижевського [2, с. 144–145].

Не маючи на меті полемізувати з дослідницею, зауважимо, що, відповідно до хронологічного принципу, закладеного самою С. Азовцевою в основу свого огляду [2, с. 144], праці С. Єфремова та Д. Чижевського не належать до сучасного періоду. Адже цитована авторкою праця С. Єфремова "Історія українського письменства" [9] видавалася ще за життя С. Єфремова чотири рази з 1911-го по 1929 р., що порушує хронологію періодизації, запропонованої в огляді. Так само праця Д. Чижевського "Історія української літератури" була видана в Нью-Йорку у 1956 р. [26] й перевидана у 2003 р. в Україні [27]. Однак, незважаючи на дані концептуальні неточності, огляд С. Азовцевої не втрачає своєї ролі й залишається досить інформативним та теоретично вагомим.

Мета статті. Метою статті є аналіз стану дослідження проповідницької спадщини Антонія Радивиловського. Дане дослідження дозволить нам виявити перспективні й недостатньо розроблені напрямки для подальшого вивчення текстів видатного проповідника епохи бароко.

Виклад основного матеріалу дослідження. До перших спроб висвітлити творчість Антонія Радивиловського належать робота В. Асоченського "Киев с древнейшим его училищем Академиею" (1856) [3], а також "Обзор русской духовной литературы (862–1720)" (1857) Філарета Гумілевського [24]. У них дослідники подали короткі біографічні відомості про проповідника та уривчасті відомості про його доробок. Також життя проповідника привернуло увагу й К. Говорського, який коротко описав його біографію у своїй статті "Радивилловский Антоний (Краткий биограф. очерк)" (1864) [5].

М. Костомаров у своїй праці "Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей" (1874) [13] зробив спробу описати життя та творчий доробок Антонія Радивиловського в історичному контексті. Однак дана розвідка в межах названої праці є невеликою за обсягом та носить суто довідковий характер.

Дослідник А. Торочинський (1876) зробив огляд біографії та спадщини проповідника й охарактеризував практичну цінність проповідей Антонія Радивиловського з огляду на ведення душпастирської діяльності [22].

На структурних особливостях спадщини проповідника, семантиці назв його збірок та присвятах зупинив дослідницьку увагу О. Огоновський в "Історії літератури руської [української]" (1887) [21].

Першою ґрунтовною працею, присвяченою безпосередньо Антонію Радивиловському, є розвідка М. Марковського "Антоний Радивилловский, южнорусский проповедник XVII века" (1894) [18], автор якої "ґрунтовно досліджував не тільки передумови виникнення проповіді як літературного жанру, але й аналізував творчість багатьох видатних проповідників XVII ст., особливості побудови казань та їх художньо-стилістичні риси" [2, с. 145].

Звертаючись до спадщини проповідника, І. Франко (1910) описує її обсяг та зауважує символічний стиль його повчань [25, с. 62]. Загалом, І. Франко невисоко оцінює доробок проповідника, вважаючи схоластичний та повчальний зміст проповідей Антонія Радивиловського відсталішим, з огляду на загальноєвропейський контекст. Такий погляд дослідника обумовлений його світоглядно-методологічними установками та напевно не є адекватним.

Такі самі установки в оцінці спадщини Антонія Радивиловського демонструє С. Єфремов (1929), що вважає міркування проповідника штучними, хоч і не відірваними від життя. У проповідника, пише дослідник, "проступає бажання бути популярним у своїх казаннях і подекуди йому з цим щастило, надто там, де він оживлює свій виклад до цікавої історії, то приказкою народною чи анекдотом, як ілюстрацією до теми. Звичайно, цю популярність, відповідно до духу тодішнього часу, треба брати дуже умовно і з великими обмеженнями, бо доходив її автор штучними способами, часто віддаючи живим зміст напоталу гучній фразі, нещирому витвісту, отим алегоріям, порівнянням, діалогам у схоластичному дусі" [9, с. 98].

Вже згадуваний діаспорний вчений Д. Чижевський (1956) в своїх студіях, присвячених історії української літератури, звертає увагу на стилістичні аспекти проповідей Антонія Радивиловського [26].

Радянський літературознавець О. Білецький у "Хрестоматії давньої української літератури" (1967) [4] зупиняється на біографії проповідника та публікує фрагменти з текстів Антонія Радивиловського.

Найвизначнішою працею, присвяченою Антонію Радивиловському, є дослідження В. Крекотня "Оповідання Антонія Радивилловського" (1983) [15]. Дане дослідження містить біографію проповідника, яка в основному повторює інформацію, вміщену в працях дослідників XIX – поч. XX ст., бібліографічний опис збірок його проповідей, аналіз джерел, якими користувався Антоній Радивиловський, складаючи свої проповіді, стилістичні та змістовні характеристики повчань проповідника та побіжне звернення до морально-етичної складової спадщини Радивиловського. Стаття В. Крекотня, присвячена поглядам Антонія Радивиловського на ораторське мистецтво [14] та соціальні обов'язки проповідника, залишається єдиною розвідкою вказаної проблеми.

В. Крекотень досить ґрунтовно дослідив соціально-історичні й літературні передумови виникнення в українській духовній культурі казання нового "латино-поль-

ського" типу, представником якого був Антоній Радивиловський. Вчений звернув увагу на використання проповідником байок та інших наративних елементів риторичного підсилення казань. Дослідник вважає проповіді Антонія Радивиловського "яскравими прикладами культової ораторської прози, які багаті новелістичними "прикладами" різних жанрів" [2, с. 146].

Наприкінці радянської епохи до спадщини Радивиловського звернулись в колективному дослідженні літературознавці М. Грицай, В. Микитась та Ф. Шолом (1989). У їхній роботі досліджено творчий шлях проповідника та виділені основні художньо-стилістичні риси його творів [6]. Однак в даному виданні, що носить ознайомчий характер, ніяких нових відомостей про проповідника та його спадщину не вміщено.

Серед сучасних літературознавчих досліджень, в яких звертається увага на доробок проповідника, слід згадати книгу В. Шевчука "Муза Роксоланська" (2005) [29]. Дослідник передусім зупиняється на аналізі байок проповідника, хоча не оминає й мовно-стилістичні особливості проповідей [2, с. 147].

Іншою оглядовою працею, що нас цікавить, є "Історія української літератури: епоха бароко XVII–XVIII ст." [11] І. Ісиченка (2011). Крім біографічних відомостей про Антонія Радивиловського автор звертається до історико-літературного аналізу збірок проповідника: "Огородок Марії Богородиці..." та "Вінець Христов".

Поруч з оглядовими історико-літературними дослідженнями, що так чи інакше звертають увагу на життя та доробок Антонія Радивиловського, набувають поширення й окремі розвідки, присвячені безпосередньо проповіднику. Це, зокрема, дослідження: С. Азовцевої [1], В. Денисюк [7], І. Ісиченка [11], С. Кагамлик [12], Т. Левченко-Комисаренко [16], О. Максимчук [17], Л. Ушкалова [23] та ін. Даний факт засвідчує високий потенціал проповідей Антонія Радивиловського в якості джерела з дослідження історії вітчизняної духовної культури. Окремі біографічні дані про проповідника можна почерпнути з історичних довідкових видань, що повторюють відомості попередніх досліджень [28]. Виключенням є зроблені Ю. Мициком публікації листів Антонія Радивиловського, що доповнюють наші уявлення про біографію проповідника [19; 20].

Філософська й світоглядна складова творчості проповідника донедавна залишалася поза увагою дослідників. Так, до окремих філософських та світоглядних аспектів спадщини Антонія Радивиловського звертались зарубіжні та вітчизняні історики та філософи Д. Броджі Беркофф [31], Л. Довга [8], Н. Яковенко [30]. Однак дані дослідження несуть фрагментарний характер та звертаються до вивчення спадщини проповідника лише побіжно, при розгляді інших проблем. Тож, саме цей сегмент досліджень спадщини проповідника потребує посиленої уваги, що буде реалізовано в нашому подальшому дослідженні.

Потенційними напрямками дослідження філософської складової спадщини Антонія Радивиловського є: вивчення філософських традицій та текстів, на які спиралась творчість проповідника; розгляд впливу філософських знань та мови на змістовну складову проповідей Радивиловського; аналіз філософськи значущих проблем його спадщини, що стосуються кола смисложиттєвих питань, зокрема морально-етичного характеру.

Висновок. Таким чином, ми можемо констатувати, що на сьогодні вітчизняна наука має досить значний досвід дослідження спадщини Антонія Радивиловського. Однак дані дослідження в основному несуть фрагментарний характер та стосуються літературних якостей творчості проповідника. Натомість філософська

складова його текстів є малодослідженою та потребує детальної уваги як найбільш перспективний напрямок вивчення текстів Антонія Радивилівського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азовцева С. В. "Слово на вознесеніє господне" Антонія Радивилівського як приклад барокової проповіді / С. Азовцева // Філологічні трактати. – 2014. – Т. 6. – № 2. – С. 64–68.
2. Азовцева С. Творчість Антонія Радивилівського в історико-літературних працях XIX–XXI століть / С. Азовцева // Наукові записки ТНПУ. Серія: Літературознавство. – 2012. – № 34. – С. 143–148.
3. Асоченський В. И. Киев с древнейшим его училищем Академиею. / В. И. Асоченский. – Киев : в Унив. тип., 1856. – С. 164.
4. Білецький О. Хрестоматія давньої української літератури / О. Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 321–322.
5. Говорський К. Радивилівський Антоній (Краткий биограф. очерк) / К. Говорський // Вестн. Зап. Рос. – 1864. – Т. I. – Октябрь. – С. 183.
6. Грицай М. С. Давня українська література / М. С. Грицай, В. Л. Микитась, Ф. Я. Шолом. – К.: Вища школа, 1989. – 414 с.
7. Денисюк В. В. Образ воїна крізь призму барокової фразеології (на матеріалі проповідей Антонія Радивилівського) / В. В. Денисюк // Лінгвістичні дослідження: 36. наук. пр. – Вип. 27. – Харків: Вид-во ХНПУ, 2009. – С. 3–13.
8. Довга Л. М. Уявлення про гріх та чесноту в українських текстах XVII ст. / Л. М. Довга // Соціум. – 2003. – Вип. 3. – С. 241–248.
9. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов / за ред. М. К. Насенка. – Київ: Femina, 1995. – 538 с.
10. Ісіченко І. Історія української літератури: епоха бароко XVII – XVIII ст. / І. Ісіченко. – Львів, Київ, Харків: Святогорець, 2011. – 568 с.
11. Ісіченко І. Конотаційна перспектива євангельського тексту в пасійних проповідях Антонія Радивилівського [Електронний ресурс] / І. Ісіченко // Медієвіст: латиномовна українська література. – Дата надходження: 27 березня, 2017. – Режим доступу: http://www.medievist.org.ua/2017/03/blog-post_27.html
12. Кагамлик С. Р. Високе Слово Антонія Радивилівського / С. Р. Кагамлик // Український церковно-історичний календар – 2003. – К., 2003. – С. 99–101.
13. Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. – Книга 2. XVII столетие / Н. И. Костомаров. – М.: Книга, 1990. – 538 с.
14. Кречотень В. І. Антоній Радивилівський про ораторське мистецтво / В. І. Кречотень // Радянське літературознавство. – 1959. – № 5. – С. 39–49.
15. Кречотень В. І. Оповідання Антонія Радивилівського / В. І. Кречотень – К.: Наукова думка, 1983. – 408 с.
16. Левченко-Комісаренко Т. Топіка сакральних імен у проповідях Антонія Радивилівського / Т. Левченко-Комісаренко // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. – 2006. – Вип. 11. – С. 125–128.
17. Максимчук О. Мотив пошуку коханого у проповідях Антонія Радивилівського і діалогох Григорія Сковороди / О. Максимчук // Переяславські Сковородинські студії. – 2013. – Вип. 2. – С. 66–71.
18. Марковский М. Н. Антоний Радивилевский, южнорусский проповедник XVII века / М. Н. Марковский. – К.: Тип. Имп. Ун-та св. Владимира В. И. Завадского, 1894. – 187 с.
19. Мицик Ю. Із листування духовництва 1660-х рр. / Ю. Мицик // УІЖ. – 2017. – № 3. – С. 148–156
20. Мицик Ю. Нововиявлені листи православних ієрархів XVII ст. / Ю. Мицик // УІЖ. – 2014. – № 6. – С. 165–178.
21. Огоновський О. Історія літератури руської [української] / О. Огоновський. – фотопереклад з вид. 1887 р. – Мюнхен, 1992. – С. 318–31.
22. Торочинський А. Проповеді Антонія Радивилівського / А. Торочинський // Руководство для сельских пастырей. – 1876. – Т. 2. – № 30. – С. 370–379.
23. Ушкалов Л. Сковорода й Антоній Радивилівський / Л. Ушкалов // Ушкалов Л. Григорій Сковорода: семінарії. – Харків: Майдан, 2004. – С. 322–323.
24. Филарет, епископ Харьковский. Обзор русской духовной литературы (862–1720) / Филарет, епископ Харьковский. – СПб: Типография Императорской Академии Наук, 1857. – С. 204.
25. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко. – Львів: Накладом Укр.-рус. вид. спілки, 1910. – V, 444 с.
26. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму) / Д. Чижевський. – Нью-Йорк: УВАН, 1956. – 511 с.
27. Чижевський Д. І. Історія української літератури / Д. І. Чижевський. – К.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 568 с.
28. Чухліб Т. В. Антоній Радивилівський / Т. В. Чухліб / Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. – Енциклопедичне видання. – К.: KM Academia, 2001. – С. 451.
29. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: [у 2-х кн.]. / В. Шевчук. Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – К.: Либідь, 2005. – С. 72.
30. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVIII ст. / Н. Яковенко. – К.: Laurus, 2012. – 472 с.
31. Brogi Bercoff Giovanna. The Sermons of Antoni Radivilovskij: History, Culture, Mentality / Giovanna Brogi Bercoff // Theatrum humanae vitae. – K.: Laurus, 2012. – С. 414–424.

REFERENCES

1. Azovtseva, S. V. (2014). "Slovo na vozniesienie hospodnie" Antonii Radivilovskoho yak pryklad barokovoi propovidi ["The Word to the Ascension of God" by Anthony Radivilovsky as an example of a Baroque sermon]. *Filolohichni traktaty [Philological treatises]*, T.6, 2, 64–68.

2. Azovtseva, S. (2012). *Tvorchist Antonii Radivilovskoho v istoriko-literaturnykh pratsiakh XIX–XXI stolit [Creativity of Anthony Radivilovsky in historical and literary works of the XIX–XXI centuries]*. *Naukovi zapysky TNPu. Seria: Literaturознавство*, 34, 143–148.
3. Askochenskyi, V. Y. (1856). *Kiev s drevnejshim ego uchilishhem Akademieu [Kiev with its oldest school Academy]*. Kyiv, Unyv. Press.
4. Biletskyi, O. (1967). *Hrestomatija davn'oi ukrains'koi literatury [Reader of the old Ukrainian literature]*. Kyiv, Radianska shkola.
5. Goverskiy, K. (1864). *Radivilovskiy Antoni (Kratkiy biograficheskiy ocherk) [Radivilovskiy Anthony (Short biographical sketch)]*. *Vestnik Zapadnoy Rossii*, 1, 183.
6. Hrytsai, M. S., Mykytas V. L., Sholom F. Ia. (1989). *Davnya ukrains'ka literatura [Ancient Ukrainian literature]*. Kyiv, Vyscha shkola.
7. Denysiuk, V. V. (2009). *Obraz voina kriz pryzmu barokovoi frazeologii (na materialii propovidei Antonii Radivilovskoho [The image of a warrior through the lens of Baroque phraseology (on the material of sermons by Anthony Radivilovsky)]*. *Linhvistychni doslidzhennia*, 27, 3–13.
8. Dovha, L. M. (2003). *Uviaennia pro hrih ta chesnotu v ukrainskykh tekstakh XVII st. [Representation of sin and virtue in the Ukrainian texts of the XVII century]*. *Sotsium*, 3, 241–248.
9. Iefremov, S. (1995). *Istoriya ukrains'kogo pis'menstva [History of Ukrainian Literature]*. Kyiv, Femina.
10. Isichenko, I. (2011). *Istoriya ukrains'koi literatury: epoha baroko XVII – XVIII st. [The history of Ukrainian literature: the Baroque period of the XVII–XVIII centuries]*. Lviv, Kyiv, Kharkiv, Sviatohorets.
11. Isichenko, I. (2017). *Konotatsiina perspektyva yevanhelskoho tekstu v pasiinykh propovidiakh Antonii Radivilovskoho [The connotational perspective of the Gospel text in the parson sermons by Antony Radivilovsky]*. *Medievist: latynomovna ukrainska literatura*. Retrieved from http://www.medievist.org.ua/2017/03/blog-post_27.html
12. Kahamlyk, S. R. (2003). *Vysoke Slovo Antonii Radivilovskoho [The high word of Antony Radilovsky]*. *Ukrainskyi tserkovno-istorychnyi kalendar – 2003*, 99–101.
13. Kostomarov, N. I. (1990). *Russkaja istorija v zhizneopisanijah ee glavnejshih dejatelej. Kniga 2. XVII stoletie [Russian history in the biographies of its main figures. Book 2. XVII century]*. Moscow, Kniga.
14. Krekoten, V. I. (1959). *Antonii Radivilovskij pro oratorske mystetstvo [Anthony Radivilovsky about oratory art]*. *Radianske literaturoznavstvo*, 5, 39–49.
15. Krekoten, V. I. (1983). *Opovidannya Antonii Radivilov'skogo [Story by Anthony Radivilovsky]*. Kyiv, Naukova dumka.
16. Levchenko-Komisarenko, T. (2006) *Topika sakralnykh imen u propovidiakh Antonii Radivilovskoho [Topic of sacred names in sermons by Anthony Radivilovsky]*. *Literaturoznavchi obrii. Pratsi molodykh uchenykh*, 11, 125–128.
17. Maksymchuk, O. (2013). *Motyv poshuku kokhanoho u propovidiakh Antonii Radivilovskoho i dialohakh Hryhorii Skovorody [The motive of a lover's search in the sermons of Anthony Radivilovsky and the dialogues of Gregory Skovoroda]*. *Pereiaslavskij Skovorodynskij studii*, 2, 66–71.
18. Markovskiy, M. N. (1894). *Antonij Radivilovskij, juzhnorusskij propovednik XVII veka [Anthony Radivilovsky, South Russian preacher of the XVII century]*. Kyiv, Tip. Imp. Un-ta sv. Vladimira V. I. Zavadskogo.
19. Mytsyk, Yu. (2017). *Iz lystuvannia dukhivnystva 1660-kh rr. [From the correspondence of the clergy of the 1660's.]*. *UIZh*, 3, 148–156.
20. Mytsyk, Yu. (2014). *Novoviyavleni lysty pravoslavnykh iierarkhiv XVII st. [Newly discovered letters of the Orthodox hierarchs of the XVII century]*. *UIZh*, 6, 165–178.
21. Ohonovskiy, O. (1992). *Istoriya literatury rus'koi [ukrains'koi] [History of Russian [Ukrainian] literature]*. Miunkhen.
22. Torochinskiy, A. (1876). *Propovedi Antonii Radivilovskogo [Sermons by Anthony Radivilovsky]*. *Rukovodstvo dlya selskikh pastyrey*, V. 2, 30, 370–379.
23. Ushkalov, L. (2004). *Skovoroda y Antonii Radivilovskij [Skovoroda and Anthony Radivilovsky]*. In *Hryhorii Skovoroda: seminarii [Gregory Skovoroda: Seminary]*, pp. 322–323. Kharkiv, Maidan.
24. Filaret, episkop Harkovskiy. (1857). *Obzor russkoj duhovnoj literatury (862–1720) [Review of Russian spiritual literature (862–1720)]*. SPb, Tipografiya Imperatorskoy Akademii Nauk.
25. Franko, I. (1910). *Naris istorii ukrains'ko-rus'koi literatury do 1890 r. [Essay on the history of Ukrainian-Russian literature until 1890]*. Lviv, Nakladom Ukr.-rus. vyd. Spilky.
26. Chyzyhevskiy, D. (1956). *History of Ukrainian literature (from the beginning to the time of realism)*. Niu-York, UVAN, (In Ukrainian).
27. Chyzyhevskiy, D. I. (2003). *Istoriya ukrains'koi literatury [History of Ukrainian literature]*. Kyiv, Vydavnychiy tsentr "Akademii".
28. Chukhlib, T. V. (2001). *Antonii Radivilovskij [Anthony Radivilovsky]*. In *Kyievo-Mohylianska akademii v imenakh. XVII – XVIII st. – Entsiklopedychnye vydannia. [Kyiv Mohyla Academy in names. XVII–XVIII centuries. – Encyclopedia edition]*, p. 451. Kyiv, KM Academia.
29. Shevchuk, V. (2005). *Muza Roksolanska: Ukrainians literature of the XVII–XVIII centuries: [in 2 books.]*. In *Knyga 2. Rozvynene baroko. Piznie baroko [Book 2: Developed Baroque. Late Baroque]*, p. 72. Kyiv, Lybid.
30. Iakovenko, N. (2012). *Dzeralak identichnosti. Doslidzhennia z istorii uviaen' ta idej v Ukraini XVI–XVIII st. [Identity mirrors. Studies on the history of ideas and ideas in Ukraine from the sixteenth and eighteenth centuries]*. Kyiv, Laurus.
31. Brogi Bercoff Giovanna (2012). *The Sermons of Antoni Radivilovskij: History, Culture, Mentality*. In *Theatrum humanae vitae*, pp. 414–424. Kyiv, Laurus.

В. В. Спивак, канд. филос. наук, доц.
Академия Государственной пенитенциарной службы
ул. Гончая, 34, г. Чернигов, 14000, Украина

НАСЛЕДИЕ АНТОНИЯ РАДИВИЛОВСКОГО: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Статья посвящена обзору состояния и перспектив исследования проповеднического наследия Антония Радивиловского. Показано, что на сегодня отечественная наука имеет достаточно большой опыт исследования проповедей Антония Радивиловского. Это работы литературоведов и языковедов (С. Азовцевой, И. Исиченко, В. Крекотня, М. Марковского, О. Ники), историков (Дж. Броджи Беркофф, М. Грации Бартолини, Н. Костомарова), философов (Л. Довга). Однако большинство его проповедей до сих пор остаются без внимания ученых. Установлено, что данные исследования в основном носят фрагментарный характер и касаются литературных качеств творчества проповедника. Философская составляющая его текстов является малоисследованной и требует детального внимания как наиболее перспективное направление изучения текстов Антония Радивиловского.

Ключевые слова: история философии, украинская философия, барокко, проповедь, состояние исследования.

V. V. Spivak, Ph.D., Associate Professor,
Academy of the State Penitentiary Service,
34, Goncha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine

THE LEGACY OF ANTHONY RADIVILOVSKY: STATE AND PROSPECTS OF RESEARCH

The article is devoted to the review of the state and prospects of the study of the preaching heritage of Anthony Radivilovsky. The study first analyzed and systematized the experience gained by the national science in the field of research sermons Anthony Radivilovsky.

These are the works of literary critics and linguists (S. Azovtseva, I. Isichenko, V. Krekotnya, M. Markovsky, O. Niki), historians (J. Frederic Berkoff, M. Gracia Bartolini, M. Kostomarov), philosophers (L. Dovga). However, most of his sermons still remain beyond the attention of scholars. This is especially true of the handwritten legacy of Radivilovsky, which was only partially studied by literary scholars and almost not considered from a philosophical point of view.

The most prominent methodological basis of the study was the methods of textual analysis, comparative studies and hermeneutic one.

It is shown that for today domestic science has a considerable experience in studying the sermons of Anthony Radivilovsky. It is established that the data of the research, for the most part, are fragmentary in nature and relate to the literary qualities of the preacher's work. The most significant proofs of Radivilovsky's sermons remain in the works of M. Markovsky and V. Krekotnya.

Instead, the philosophical component of his texts is poorly understood and requires detailed attention as the most promising direction in the study of Anthony Radivilovsky's texts. Potential directions of research of the philosophical component of Anthony Radivilovsky's heritage are: the study of philosophical traditions and texts on which the work of the preacher was based; consideration of the influence of philosophical knowledge and language on the content of the sermons of Radivilovsky; an analysis of the philosophical significance problems of his legacy concerning the range of semiotic issues, in particular, the moral and ethical nature.

Key words: history of philosophy, Ukrainian philosophy, baroque, sermon, state of research.

УДК 177.61

В. Е. Туренко, канд. филос. наук, м. н. с.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
amurolog5@gmail.com

ПОЛЕМІЧНІСТЬ ТА АГОНАЛЬНІСТЬ ДИСКУРСУ ЛЮБОВІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД

У статті концептуалізується ідея єдності любові та війни на основі міфологічного, культурологічного та філософського аспектів. Автор на основі ряду теоретичних та емпіричних аргументів висуває гіпотезу про те, що полемічний (військовий) образ лучника зі стрілами Ерота (Амура) сягає своєї основи у близькосхідній (шумеро-аккадській, семітській) міфології, яка вбачала не протиставлення любові та війни, а близьку спорідненість цих феноменів в образі Іштар (Інанні, Астарти). Культура любові через ідею завоювання серця Дами характеризується тим, що є культурним, емпіричним втіленням розуміння єдності дискурсу любові та дискурсу війни. Обґрунтовується думка про те, що філософський аспект розуміння даної проблематики пов'язаний з двома феноменами, а саме влади та дару. Відповідно, саме в межах дискурсу любові відбувається "за(-)хоплення", дія якого пояснюється тим, що, підкоривши предмет любові, суб'єкт сам йому і підкоряється. Водночас у контексті дару відбувається "агон", тобто змагання між люблячими стосовно обміну дарами та приємностями. Відтак стверджується, що дискурс любові є полемічним та агональним.

Ключові слова: любов, дискурс любові, війна, битва, "за-хоплення", куртуазна любов, дар, полемічність, агональність, Ерот.

Постановка проблеми. Любов та війна – на перший погляд, здається, два несумісні феномени. Одна приносить смерть, страждання, печаль, інша – радість, щастя та задоволення. Однак історія культури свідчить про те, що насправді не все так однобічно з цими феноменами, як в буденній свідомості. Відповідно, глибинно та сутнісно любов та війна пов'язані між собою.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові напрацювання Р. Барта, Н. Брагінської, Ж. Дюбі, Д. де Ружмона, А. Чрьоуста, О. Ярового та інших стали теоретико-методологічною основою даного дослідження. Також можна відзначити фундаментальну працю Т. Дігбі [11] про те, як любов та війна впливають на суспільні трансформації, проте вона стосується безпосередньо культури постмодерну. Тому в наявних наукових студіях не можемо віднайти цілісного та комплексного філософсько-культурологічного погляду на досліджувану проблематику.

Мета статті. Відповідно, метою пропонованої статті є концептуалізація ідеї полемічності та агональності дискурсу любові у філософсько-культурологічному контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ерот як воїн: міфологічний аспект проблеми

Витоки розуміння єдності любові та війни сягають сивої давнини. Саме в давній міфології, через образ Ерота, ми зустрічаємо ключову основу полемічності та агональності дискурсу любові. Звичайно, можна зазначити, що існує близько двох десятків версій походження Ерота – від Гомера до неоплатоніків, проте саме образ хлопчика з луком та стрілами став найбільш усталеним у світовій культурі. Які ж витоки та герменевтика цього образу, з'ясуємо надалі більш детально.

Версія походження Ерота від олімпійських богів Ареса й Афродіти, яка домінує в сучасних довідниках, належить безпосередньо Симоніду Кеоському (fr.24(70)). Але, як слушно зауважує Н. Брагінська, від спекулятивної міфології ми при цьому не йдемо. Якщо подивитися на Війну-Ареса і Любов-Афродіту в космогонічному контексті, то ця пара батьків Ерота неодмінно нагадує нам Філіа та Нікоз Емпедекла, а не коханців з "фривольної" сцени в пісні Демодока [3, с. 58].